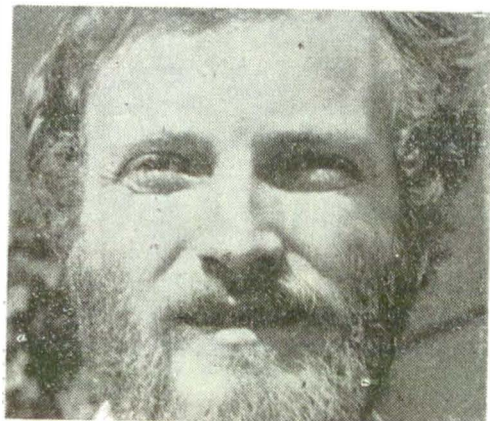

Année internationale
de la jeunesse
1985

TINERI REGIZORI LA RAMPA

Cristian Hadji-Culea

„Un teatru născut
din preaplinul
nevoii de a comunica“

În deslușirea chemării și pasiunii pentru teatru avem amintiri comune. În clasa a XII-a, în somptuoasa sală a Liceului „Nicolae Bălcescu“, încercam să pun în scenă un text dramatic scris de profesorul nostru de istorie. Printre interpreți era și Cristian Hadji-Culea. Intră la Institut, unde deprinde știința regiei de la Valeriu Moisescu. Lui îi dătează acel lucru important în devenirea unui artist, încrederea în sine. Hadji-Culea mărturisește că în studenție i-a urmărit fascinat repetițiile, înțelegând că atunci când construiești un spectacol poți copia orice în afară de adevărul vieții. Această dimensiune dă acel halou misterios, adâncime poetică și filozofică unei reprezentații. Ea vine din cunoașterea profundă a omului și a lumii, din cultivarea și aprofundarea propriei interiorități. Examenele sale la clasă, cu fragmente din Tobe în noapte de Brecht și Unchiul Vanee de Cehov, atestă o reală vocație. Cristian Hadji-Culea montează încă din școală pe scene profesio-

Data nașterii : 13 martie 1952, București. Absolvent I.A.T.C. „I. L. Caragiale“, promoția 1976, clasa prof. Valeriu Moisescu, asist. Cătălina Buzoianu. Examen de diplomă : Patima roșie de Mihail Sorbul (realizat în anul II) la Teatrul Glulești. Spectacole : Căderea păsării de seară de Ștefan Oprea — 1976, Sub fruntea mea e lumea (din proza lui Eminescu), Tango de Slawomir Mrozek — 1977, Acești nebuni fățarnici de Teodor Mazilu — 1978, Căpitanul din Köpenick de Carl Zuckmayer — 1979 (Teatrul Național din Iași) ; A douăsprezecea noapte de Shakespeare — 1977 (Teatrul German de Stat din Timișoara) ; Greul pământului de Valeriu Anania — 1983 (Teatrul Național din Craiova) ; Miriiala de Paul Cornel Chitic — 1981 (Teatrul din Satu Mare) ; Evul Mediu întimplător de Romulus Guga, Un pahar cu sifon de Paul Everac — 1980, Nu pot să dorm de Ion Brad — 1982, Mitică Popescu, musical după Camil Petrescu — 1984 (Teatrul Mic) ; Miriiala — 1981, Fluturi, fluturi de Aldo Nicolaj — 1983, Romanță tîrzie de Peter Turrini — 1984 (Teatrul Foarte Mic).

Este asistent la I.A.T.C. „I. L. Caragiale“, la clasa de regie condusă de Cătălina Buzoianu.

Distincții : Premiul pentru regie la Festivalul de teatru contemporan de la Brașov — 1980 (Evul mediu întimplător). Premiul I pentru regie la Colocviul regizorilor din teatrele dramatice de la Birlad — 1981 (Miriiala). Premiul A.T.M. pentru cel mai bun spectacol — 1984 (Mitică Popescu).

Turnee internaționale : Căpitanul din Köpenick, Acești nebuni fățarnici, în R.D.G. — 1977 ; Tango, în Polonia — 1980 ; Un pahar cu sifon, Fluturi, fluturi, în Israel — 1983.

Invitat la Festivalul de toamnă ITI din Berlin în 1980 și la „Forumul tinerilor oameni de teatru“ de la Festivalul „Intilniri teatrale berlneze“ din Berlinul de Vest în 1981.

niste. În **Patima roșie** la Teatrul Giulești aduce unele accente noi, tratând melodrama lui Sorbul pe linia ironiei și a grotescului. După reușita spectacolului **Căderea păsării de seară** de Ștefan Oprea este angajat, la absolvire, ca director de scenă la Naționalul din Iași. Spectacolul **Evul mediu intimplător**, montat la Teatrul Mic, obținând distincții, este invitat să facă parte din acest colectiv. Teatrului din Iași îi păstrează un sentiment aparte: acolo a descoperit bucuria de a crea fără inhibiții. La Teatrul Mic, munca a fost mult mai încordată, fiecare montare trebuind să pornească de la cota înaltă pe care o ocupă această instituție culturală în mișcarea teatrală românească. Recunoaște că la un moment dat această obligație poate deveni stresantă.

Asist la câteva dintre repetițiile lui Cristian Hadji-Culea. Aerul indiferent, aparența de calm și ușor scepticism dispar de îndată ce începe lucrul cu echipa. Trăsăturile i se destind, chipul i se luminează, simți bucuria spectacolului miraculos al vieții creatoare de viață care este teatrul. Ți se dezvăluie treptat o mare neliniște născută din îndoieli, dintr-o fragilitate interioară pe care nu i-o bănuiești și o natură profund reflexivă. Leopoldina Bălănuță, interpreta rolurilor principale din **Evul mediu intimplător** și **Un pahar cu sifon**, încununate cu distincții la festivaluri naționale, îmi spune: „Deși este un neliniștit, ca orice artist adevărat, în repetiții nu simți acest lucru. Manifestă finețe și delicatețe în lucrul cu actorul, și o modestie care la un om tânăr, aflat la începutul carierei, mă indușoșează. Importante la Hadji-Culea mi se par maturitatea, mobilitatea spirituală în înțelegerea textului, care îi vin dintr-un larg orizont cultural. Este o mare bucurie intelectuală să lucrezi cu el”. Mitică Popescu, recent premiat de Secția de critică a A.T.M. pentru evoluția sa în musicalul după Camil Petrescu, adaugă: „Mi se par remarcabile la Hadji-Culea seriozitatea în descifrarea textului, puterea de asociație. În conceperea unui rol practică un fel de maieutică. Dotat cu o inteligență ascuțită, te conduce cu răbdare și suplețe pe drumul dorit. Nu are prejudecăți, este receptiv la sugestii”.

În repetiții mă impresionează la Cristian Hadji-Culea nevoia de comunicare, deschiderea spre dialog. Discutăm despre condiția tînărului regizor de teatru. Are conștiința că este o profesiune sintetizatoare și de maturizare în timp. Mărturiseste că traversează o perioadă de nemulțumire în care se analizează și caută să se înțeleagă în context. Are regrete pentru clipele de slăbiciune, cînd a pus în scenă și piese mai puțin implinite. Deși implicarea sa a fost totală și

atunci, satisfacțiile au fost scăzute, dat fiind efectul artistic redus al reprezentății asupra publicului. Finalitatea socială, politică, culturală a actului teatral îl preocupă în cel mai înalt grad. În ce măsură spectacolele sale stabilesc puncte de comunicare? În repetiții este obsedat de decantarea mijloacelor de expresie, de făurirea unui univers scenic coerent, omogen, direct, nesofisticat. Recunoaște că teatrul nu poate trăi în afara imaginilor și crede că o bună reprezentare își adună mijloacele de dezvoltare într-o secvență ce sintetizează conținutul ideatic al piesei. Important i se pare astăzi ca spectatorul să simtă gîndul care vîrează și naște imaginea, conținutul spiritual al semnului teatral. Consideră că schimbările politice, revoluțiile tehnice și științifice, mutațiile din psihologia epocii se resimt continuu în universul artei. Își dorește un teatru la fel de complex sau de inteligibil ca și viața, mai mult conținut decît vizualizat. Trîind o epocă eclectică în care scena a experimentat o multitudine de formule, resimte necesitatea (publicul, de asemenea) a unor piese care să fie dureros de adevărate la toate nivelurile, de la mesaj la dialog. Caută luminile crude, enunțurile de o extremă duritate în înfruntarea pînă la ultimele consecințe ale adevărului. Vrînd să surprindă existența în complexitatea ei nedisimulată, arată preocupare pentru autorii contemporani ale căror opere i se par acut actuale. În acest sens, **Căpitanul din Köpenick**, cea mai reprezentativă piesă a scriitorului german Carl Zuckmayer, și **Romanța tîrzie**, aparținînd celui mai important dramaturg austriac de azi, sînt opțiuni repertoriale notabile. De asemenea dramaturgia românească actuală este o dominantă a activității sale regizorale.

Observator atent și lucid, Cristian Hadji-Culea operează constant în spectacolele sale cu parametri ca socialul, politicul, istoria. Cine poartă responsabilitatea unei existențe marginale și false? Cît atrîne în balanță imperfecțiunile mediului și cît faptele, voința, individului? În montări diferite ca factură — **Tango**, **Acești nebuni fățarnici**, **Miriala**, **A douăsprezece noapte** — pune sub lupă mecanismele țînind de subiectivitate ce declanșează crize, alterînd umanitatea din om. În **Tango** sînt vizate sofisticarea intelectualistă, jocul sterilizant cu ideile, refuzul dialecticii, care, paradoxal, întăresc pozițiile brutei, ce va dispune după bunul-plac de cuceririle civilizației și de valorile culturii, instaurînd pentru spirit o lume de coșmar. Există în spectacol o secvență emblematică, leit-motiv, anticipînd finalul: din cînd în cînd eroii se amuză aruncînd cu săgeți în portretul lui Shakespeare. În

„Evl mediu întâmplător“ de Romulus Guga ; Teatrul Mio

Acești nebuni fățarnici, într-un spațiu dominat de un imens ou în care sînt izolate spectrele maligne ale lui Mazilu, ou înconjurat de alte cîteva mai mici, spectacolul este o meditație asupra capacității de proliferare a răului. Montarea cu **Mirilala** de Paul Cornel Chitic, realizată în maniera teatrului agitatoric, este o incitantă dezbateră, o demonstrație-avertisment cu privire la modul cum adevărul poate fi înăbușit fără violență, sub aparența prieteniei și a înțelegerii. O viziune inedită aduce Hadji-Culea asupra umanului în **A douăsprezecea noapte**. În reprezentație, conflictele, slăbiciunile sînt abolite prin eros. Iubirea invadează ca o forță stihinică ființa eroilor, salvîndu-i. În **Romanță tirzie**, tragismul se naște din confruntarea vieții obișnuite cu contextul socio-politic. În spectacolele cu piesele lui Guga și Zuckmayer, personaj principal este istoria devenită teren al alienării. În **Căpitanul din Köpenick**, pe scenă — populată spectaculos de scenograful Dan Jitianu cu module-cuști prin care eroii mișună ca într-un labirint — are loc nu numai radiografia militarismului, procesul cul-tului absurd al uniformei, ci și o vivi-secție a unui mecanism opresiv care conduce indivizii la uniformizare. În **Evl mediu întâmplător**, centrul de re-creere din piesa lui Guga apare ca un univers carbonizat. În acest spațiu, eroii, măști din Ensor, se devorează reciproc, practicînd minciuna, delatîunea, crima. Totul este permis în vederea distrugerii

personalității și libertății individului în favoarea societății perfecte numită „Falinga“; un Ev mediu convențional, în care orice ierarhie este abolită, unicul scop fiind degradarea umanității din om. Perspectiva rezizorului asupra întrebărilor și frămîntărilor epocii este a unui umanist. O experiență mai complexă în cunoașterea și adîncirea multiplelor trepte ale realității a fost **Greul pămîntului** de Valeriu Anania. Aici istoria coboară în mythos, contingentul se îngemănează cu proiecția cosmică, temporalul, cu atemporalul, Hadji-Culea dezvoltă un criteriu axiologic important pentru contemporaneitate în tradiția și spiritualitatea unui popor, păstrate de instituțiile lui specifice, care se transmit dincolo de vicisitudinile și jocul vremurilor.

În construirea unei convenții capabile să exprime substanța ideatică a piesei, Cristian Hadji-Culea vădește o mare libertate de gîndire. Arată dealtfel interes pentru genuri teatrale ca musicalul, teatrul de păpuși, opera. **Mitică Popescu** este o replică muzicală, fantezistă și fermecătoare la piesa lui Camil Petrescu. Deocamdată, Cristian Hadji-Culea doar cochetează cu gîndul de a face film. Experimentul i se pare foarte important. Crede că, printr-un program constituit, în cadrul unor experiențe teatrale de anvergură, generația sa răzbate în măsura în care descoperă, în același timp,

Ludmila PATLANJOGLU
(Continuare la pag. 68)

un mod particular de a privi viața, societatea, oamenii și toate relațiile pe care le implică. Căi spre acest mod care dă personalitate unei generații dorește să fie și cele două proiecte scenice deosebit de complexe la care lucrează în acest moment: **Trei surori**, la Teatrul Mic, și **Richard al-II-lea**, la Teatrul Național din Iași.

— **În jurul căror idei ți-ai structurat spectacolul shakespearean ?**

Richard al II-lea e și o piesă despre schimbarea unei lumi, nu doar despre schimbarea unui rege. Începând cu o lume ce pare imuabilă, lumea feudalismului clasic, în care funcțiile sînt stabilite odată pentru totdeauna, persoana celui care deține funcția, fie ea rege, duce sau grădinar, nu intră în discuție. Un unic drept ordonează totul. Un rege uns urmează altui rege uns, curg fluviile, se nasc copiii în Anglia, se petrec anotimpurile. Politică născută în polisul Eladei e la fel de greu de înțeles ca și lumea zeilor egipteni. Acesta fiind Unicul sistem, Richard-regele n-are nici o spaimă privind lipsa lui de stabilitate. E doar plictisit. De aceea caută să se distreze și să lupte. Dar el funcționează și ca firicelul de nisip. În această lume, primăvara u. mea-ză iernii, și fiul, tatălui. Regele însă

oprește ciclul: Ducele Gaunt-tatăl nu mai e urmat, prin decret regal, de Bolingbroke-fiul. Și Anglia se scoală să pună lucrurile la punct. La început Bolingbroke nu vrea să detroneze un rege, pe Richard, ci doar să-l oblige pe acesta să-și reîntre pe făgaș. Dar descoperă că regele uns e un om ca toți ceilalți. Se convinge că și el însuși poate fi rege. Bolingbroke își pune coroana pe cap. Și, nimic! Nici un fulger nu sancționează gestul, nici o cutremurare universală nu se produce. Nu există destin, nu există legi, altele decît cele născute de raportul de putere dintre oameni. Legalitatea e un însemn al funcției. Conduce cel care are abilitatea de a prelua funcția și „știința“ de a exercita puterea. Se nasc partide, se organizează grupuri de interese. Bolingbroke, care speră la o pace veșnică sub domnia sa, la instaurarea dreptății, e obligat să facă politică, să ucidă, să-și părăsească prietenul. În locul majestății, abilitatea. Și cînd Richard este ucis, Bolingbroke se îngrozește. Totul i se pare relativ, singurele legi sînt acelea care te pot azvîrli ori menține la putere. Cadavrul altuia nu are nici o importanță și aproapele e cu adevărat aproape doar dacă te ajută să urci la cîrmă.

*„Rampa“,
acum 50
de ani
iunie 1935*

Bucureștii sînt incinși de călduri „dropicale“. Totuși, la Teatrul Național adie... Zefir (din feeria lui Zaharia Bârsan, **Trandafirii roșii**!). Și amintirea unui mare interpret al rolului: Aristide Demetriade. Noul inter-

pret este Valeriu Valentinianu. ● La Opera Română, repetițiile cu **O noapte furtunoasă** de Paul Constantinescu sînt în toi. Se amintește, discret, că pe prima scenă a țării capodopera abia numără o sută de reprezentații, după 56 de ani de la premieră. Poate opera și libretul „în versuri, după comedia cu același titlu“ să aibă mai mult noroc... ● Asociat cu Tudor Mușatescu, Sică Alexandrescu deschide **Teatrul Vesel**. Se joacă o farsă din alte vremi, localizarea lui Paul Gusti, **Microbii Bucureștilor**. Se

rîde pînă la lacrimi, cu Grigore Vasiliu (Încă nu și Birlic), Ion Morțun, Fory Etterle, Nora Piacentini. ● În librării, un nou roman de I. Peltz, **Actele vorbește**. ● Arcușul fermecat al lui Grigoraș Dinicu împlinește un sfert de veac. Întrebat care este cel mai mare violonist al lumii, artistul răspunde ferm: George Enescu ● Și pe Calea Văcărești, la grădina „Izbînda“, este actualizată o veche comedie, **Domnul de la ora 5**. În replici, Maximilian, G. Timică, Ion Talianu... ●

I. N.